

Vpliv elektronskih medijev na emocionalna doživljanja otrok - vloga intelektualcev pri preprečevanju zlorab

DARKO ŠTEVANČEC

V današnji družbi, ki je povsem determinirana s komunikacijskimi sredstvi elektronske narave - predvsem sta to televizija in v zadnjem času tudi najmočnejše orodje globalnega komuniciranja - računalniške mreže (www) ali Internet -, je toliko bolj pomemben dosleden nadzor predvsem humanistične in tehnične inteligence nad vsakovrstnimi zlorabami tehnologije v neetične ali celo kriminalne namene. Danes, ko je televizijski sprejemnik tako rekoč nadomestil starše (po vseh raziskavah, tujih in tistih, ki smo jih sami izvedli v slovenskem prostoru), je televizija kot način preživljanja prostega časa otrok na žalost postavljena v sam vrh. Arhitekti računalniških omrežij, kot Nicholas Negroponte z inštituta MIT, predvidevajo, da bodo otroci tisti, ki bodo v veliki večini uporabniki globalnih računalniških mrež. To je mogoče verjeti, kajti že danes predstavljajo 30 odstotkov uporabnikov Interneta otroci in ta odstotek dnevno raste. Prav tako se podaljšuje povprečni čas, porabljen za komuniciranje po mreži.

Televizija s svojo omejenostjo na raven enosmerne komunikacije otroka gledalca navidezno pasivizira. Otrok le sedi in bolj ali manj pozorno spremlja tv program. Vendar je že pred dolgim časom znanost (psihologija, medicina, fiziologija) ugotovila, da se v človeku, ki spremlja določena avdiovizualna sporočila, sprožajo različni psihofizični procesi. Tako pod vplivom različnih sporočil lahko prihaja do stresnih situacij, ki sprožajo vsem znane neugodne psihosomatske učinke. Še posebej je to navzoče pri oddajah, ki so prežete z vsebinami agresivne narave in situacijami, ki pri gledalcu sprožajo določena stanja strahu.

Predvsem dva segmenta zvrsti sporočil v elektronskih medijih, ki se neposredno dotikata tako kognitivnega kakor tudi emocionalnega vidika otrokovega razvoja, sta:

- animirani filmi (risanke)
- reklamna sporočila

Na žalost opažam, da se v obeh kategorijah pojavljajo tako vizualna kakor tudi avdio sporočila, ki v mnogo primerih funkcionirajo tudi "podpražno". S pojmom podpražno pojmuje vse tiste elemente, ki vplivajo preko senzornih procesov tako na miselna kakor tudi na emocionalna doživljanja otrok in sicer na tako imenovani neposredni način, kar pomeni, da se otrok določenih vsebin sporočil, ki vplivajo na njegova doživljanja in reagiranja, ne zaveda. Ta način sporočanja je v civiliziranih državah že več kot 50 let zakonsko prepovedan.

Kot primer, ki se v naši družbi ne bi smel zgoditi, bom navedel reklamno sporočilo (spot) za določeno vrsto igrače, ki se je krajši čas pojavljal na obeh osrednjih slovenskih televizijah. Reklamno sporočilo je funkcioniralo tipično "podpražno", saj je koncept sporočila izključno to predvideval. Tekst je bil predvajan tako hitro, da se ga ni bilo mogoče razumeti, če poslušalec ni bil popolno pozoren oziroma če niso uporabili tehnike upočasnjene predvajanja. Stavek, ki je dopolnjeval slikovno predstavitev igrače, se je glasil: Igrajte to in to igro in starši bodo v trenutku izginili! Mislim, da ni potrebno opozarjati na grozljivost sporočilnosti tega stavka. Prav zaradi vsebine in pa zaradi večje prepričljive moči sporočila je bilo le-to predvajano na podpražen način.

Po poizvedbah sem ugotovil, da je reklamno sporočilo izdelala znana slovenska reklamna agencija za slovenskega prodajalca igrač. Le vprašamo se lahko, kakšni so bili

motivi agencije in prodajalca. Poleg tega me zanima, kje je t.i. kodeks združenja oglaševalskih agencij, morala vodstva marketinških služb televizij in ne nazadnje, kaj počne slovenska kriminalistika, ki dopušča take zlorabe. Prav zaradi dejstev, da ob morebitnem finančnem dobičku zataji morala trgovcev in državnih institucij, je toliko bolj pomembno, da se slovenski intelektualci aktivno vključujejo tudi v posamezne primere osnovnih kršitev etičnih in moralnih norm.

Drug primer so risanke s tujega specializiranega tv kanala, ki je prisoten v vseh kabelskih sistemih po vsej Sloveniji in tako celodnevno dosegljiv takorekoč vsem otrokom. Če so klasika risanih filmov Walta Disneyja obtoževali rasizma in mačizma, verjetno ne obstaja adekvaten izraz za večino kreatorjev današnjih futurističnih risank, katerih edina zgodba je popolno uničenje vsega živega in neživega.

Animirani "junaki", pol ljudje - pol stroji s tehniciziranim glasom, ki v nekaj-minutnih kadrih uporabijo arzenal vseh mogočih in nemogočih laserskih in drugih futurističnih orožjih, se sicer bojujejo za dobro, vendar se moramo vprašati, ali je vizija, ki jo režiserji risank ponujajo našim najmlajšim otrokom, res prava podoba bodočega sveta. Ali jih res čaka totalna (večinoma atomska) vojna z "norimi znanstveniki" in njihovimi produkti - mutagenimi nestvori.

Računalniško omrežje, ki je nekaj zelo novega tudi v svetu in ne samo pri nas, pa vseh pasti, ki jih ob svoji nedvomno izjemni koristnosti ima, še niti ni pokazalo. Kljub temu je znano, da se z neverjetno hitrostjo širijo po mreži razne otrokom neprimerne vsebine, od trde pornografije npr. naprej.

Naloga nas vseh tukaj je, da na takšne anomalije in zlorabe opozarjamo in jih skupaj s tehničnimi strokovnjaki onemogočamo.